

Олександр Семенюк,
кандидат юридичних наук,
заступник начальника Управління
Служби безпеки України

УДК 343.2

ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

У статті розглянуті наукові підходи до змісту об'єкта злочинів у сфері охорони державної таємниці; доводиться абстрактність таких категорій, як загальний, родовий і видовий об'єкти; робиться висновок, що безпосереднім об'єктом злочинів у сфері охорони державної таємниці є умови безпечного існування людини, суспільства та держави.

Ключові слова: об'єкт злочину, встановлений порядок охорони державної таємниці, схоронність державної таємниці, державна безпека, інформаційна безпека, безпека особи, безпека суспільства.

Вчення про об'єкт злочину є одним із найважливіших питань доктрини кримінального права, оскільки від з'ясування сутності об'єкта злочину та визначення його поняття залежить правильне розуміння багатьох проблем кримінально-правової охорони. Будучи системоутворюючим елементом складу злочину, об'єкт дозволяє розкрити сутність злочину та встановити його суспільно небезпечні наслідки [1, с. 126]. Він обумовлює не лише виникнення кримінально-правової заборони, а й його юридичну структуру, обсяг та межі кримінально-правової охорони, а також більшість об'єктивних та суб'єктивних ознак складу злочину, у зв'язку з чим розгляд даної проблеми безпосередньо стосується питання про об'єкти злочинів, що вчиняються у сфері охорони державної таємниці.

Значний внесок у розробку проблеми об'єкта злочину в різні часи зробили такі

науковці, як М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, М. Беляєв, Я. Брайнін, Ф. Г. Бурчак, В. Винокуров, С. Б. Гавриш, В. Глістін, Ю. Демидов, М. Дурманов, В. П. Ємельянов, М. Загородников, Є. Каїржанов, М. І. Ковальов, М. Коржанський, В. Кудрявцев, В. Мальцев, А. В. Наумов, Б. Нікіфоров, Г. Новосьолов, М. Панов, А. Піонтковський, А. О. Пінаєв, С. Познишев, В. Сташис, М. Таганцев, В. Тацій, А. Трайнін, В. М. Трубников, Є. Фролов, Є. В. Фесенко та інші автори. Однак, незважаючи на значну увагу до цього питання з боку науковців, єдиної точки зору щодо об'єкта злочину у сфері охорони державної таємниці так і не вироблено.

Метою цієї статті є здійснення аналізу наукових підходів до визначення об'єкта злочинів у сфері охорони державної таємниці, що склалися в сучасній доктрині кримінального права, проведення їх

критичного аналізу, вироблення власної позиції з цього питання.

У більшості юридичних джерел, присвячених проблемі об'єкта злочину, активно підтримується класифікація об'єктів злочинів «за вертикаллю» (загальний, родовий та безпосередній об'єкти), в основу якої покладено розуміння об'єкта злочину як суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом.

За цією класифікацією загальним об'єктом вважається вся сукупність суспільних відносин, що охороняються чинним законом про кримінальну відповідальність (суспільний лад, політична та економічна системи, правопорядок у цілому тощо). Під родовим (у деяких джерелах — груповим, особливим) об'єктом розуміють об'єкт, яким охоплюється коло тотожних чи однорідних за своєю соціальною і економічною сутністю суспільних відносин, які через це повинні охоронятися єдиним комплексом взаємозалежних кримінально-правових норм. До безпосереднього об'єкта відносять соціальні цінності (суспільні відносини), яким завдається шкода злочином, що підпадає під ознаки конкретного складу злочину [2, с. 99; 3, с. 130].

За родовими об'єктами злочинів, як зазначав М. Бажанов, побудована система Особливої частини КК України. В окремі розділи об'єднуються норми про відповідальність за злочини, які посягають на один і той самий родовий об'єкт. Найменування відповідних розділів Особливої частини КК здебільшого прямо вказують на цей об'єкт [2, с. 6], а кримінально-правова норма, яка передбачає відповідальність за його вчинення, згідно зі структурою кримінального закону, міститься в цьому розділі.

Із наведеного випливає, що злочини у сфері охорони державної таємниці повинні міститися в одному розділі. Проте аналіз розташування цих злочинів у КК повністю спростовує відповідність такої теоретичної моделі реальній дійсності. Так, наприклад, статті 111 КК («Дер-

жавна зрада») та 114 КК («Шпигунство») розташовані у Розділі I «Злочини проти основ національної безпеки», статті 328 КК («Розголошення державної таємниці») та 329 КК («Втрата документів, що містять державну таємницю») — у Розділі XIV «Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації», ст. 422 КК («Втрата документів або матеріалів, що містять відомості військового характеру, які становлять державну таємницю») — у Розділі XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)».

Як ми бачимо, в кожному випадку при визначенні законодавцем місця розташування зазначених статей у розділах КК обиралися різні ознаки, які з тих чи інших міркувань вважалися спільними з родовими ознаками тих злочинів, що потрапили до цих розділів. Це пояснюється тим, що із представлених у цій класифікації «вертикалі» об'єктів реальним є лише один об'єкт — безпосередній. Родовий та загальний об'єкти — це лише теоретичні уявні узагальнювальні побудови, які містять окремі спільні ознаки безпосередніх об'єктів злочинних посягань та не мають у своїй основі єдиного предмета, одиничного, а отже, з точки зору дуалістичної логіки, позбавлені наукового підґрунтя.

Як із цього приводу справедливо висловлюється Г. Новосолов, «виокремлення трьох названих видів об'єкта злочину ніякого відношення до класифікації самих об'єктів не має: спільне, повторюване у всіх об'єктах злочину є їх загальною ознакою, а не загальним об'єктом; особливість певної групи об'єктів злочину — не родовий об'єкт, а ознака, яка об'єднує певну частину об'єктів посягань в одну однорідну за спрямованістю групу та, разом з тим, яка є відмінною від всіх інших груп» [4, с. 22].

На абстрактний характер загального та родового об'єктів також звертав увагу

В. Ємельянов: «Родовий та загальний об'єкти — це не реальні об'єкти злочину, а узагальнені поняття про об'єкти конкретних злочинних посягань, які виникають на базі інформації про ознаки конкретних явищ. Узагальнюючи інформаційні моделі, які містяться у конкретних складах злочину, які, у свою чергу, також є науковими абстракціями, ми піднімаємося на більш високий рівень абстракції та визначаємо ознаки родового об'єкта, а в подальшому — загально-го» [5, с. 185].

Отже, такі категорії, як загальний, родовий і видовий об'єкти, на відміну від безпосереднього, у реальній дійсності не існують. Вони являють собою лише узагальнювальні поняття, які є структурними елементами таких само абстрактних категорій, як загальний, родовий і видовий склад злочину та відносяться не до категорії «злочин» як явище реальної дійсності, а до категорії «склад злочину» як наукової абстракції. Тому, як справедливо зауважує В. Ємельянов, було б доцільно говорити не про загальний, родовий та видовий об'єкти, а про загальні ознаки об'єкта, які згруповані та синтезовані на рівні родового, родового и загального поняття складу злочину [5, с. 187].

Таким чином, така поширена й усталена в кримінальному праві класифікація злочинів за родовим і видовим об'єктами злочинних посягань в Особливій частині Кримінального кодексу України є штучною, нерідко компромісною і ситуативною. Безумовно, певною мірою така класифікація корелює з правовими, економічними, соціальними, політичними та міжнародними реаліями, але ця кореляція є слабкою і неповною, оскільки сама класифікація не має ґрунтовної наукової основи.

На цьому тлі важливого значення для з'ясування характеру і ступеня суспільної небезпечності злочинів у сфері охорони державної таємниці, їх правильної класифікації та розмежування між суміжними злочинами набуває питання

щодо встановлення їхнього безпосереднього об'єкта.

Існує багато поглядів щодо безпосереднього об'єкта злочинів у сфері охорони державної таємниці, які можуть бути умовно об'єднані в три групи.

До першої групи належать науковці, які вважають, що безпосереднім об'єктом цих злочинів є «встановлений порядок збереження державної таємниці» або «встановлений режим державної таємниці» [2, с. 364; 6, с. 75; 7, с. 814; 8, с. 190; 9, с. 6; 10, с. 75]. Такий підхід не є чимось новим у науці кримінального права та ґрунтується на популярній у середині минулого сторіччя теорії, що об'єктом злочину одночасно виступають суспільні відносини і відповідні правові норми держави, які регулюють ці відносини.

Свого часу ця теорія зазнала нищівної критики з боку А. Трайніна [11, с. 157], Г. Крігера [12] та М. Федорова [13]. Особа, яка порушує порядок збереження державної таємниці, завдає шкоду або створює загрозу завдання такої шкоди не нормативному акту, що встановлює єдині вимоги до організації та забезпечення режиму секретності, а конкретній сфері життєдіяльності людей, для безпечного існування якої запроваджується режим секретності щодо певної категорії інформації. Встановлений порядок збереження державної таємниці, як слушно зауважує С. Дьяков, тільки формалізує діяльність з охорони секретної інформації та може бути змінений чи доповнений новими вимогами, якщо в цьому виникне потреба [14, с. 121]. Норма права не зазнає та не може зазнавати будь-якої шкоди від злочинних посягань, а тому не може бути об'єктом кримінально-правової охорони.

Другу групу складають науковці, які визнають безпосереднім об'єктом схоронність державної таємниці [14, с. 121; 15, с. 10; 16, с. 91; 17, с. 7; 18, с. 63]. Безумовно, порушення схоронності державної таємниці внаслідок розголошення секретної інформації або втрати її ма-

теріальних носіїв є правопорушенням, але не слід забувати, що дотримання режиму секретності виконує лише запобіжну функцію. Збереження певної інформації у таємниці та унеможливлення її потрапляння до сторонніх осіб не є самоціллю, а лише засобом запобігання нанесенню шкоди від її поширення особі, суспільству або державі. Визначальним для кримінальної відповідальності за порушення встановлених правил поведінки з державною таємницею, які призвели до її витоку, є не порушення схоронності державної таємниці, а створення внаслідок її витоку загрози заподіяння шкоди охоронюваним кримінальним законом сферам життєдіяльності людей.

Виходячи з цього, найбільший інтерес для нашого дослідження становить третя група науковців, представники якої вважають, що безпосередня шкода завдається державній або інформаційній безпеці України [19, с. 232, 239; 20, с. 16, 29; 21, с. 707]. Безпека є ключовою соціальною цінністю, адже без неї втрачають значущість інші цінності, такі як: свобода, добробут тощо — і, таким чином, являє собою передумову та гарантію існування та якісного зростання інших цінностей. Саме тому у ст. 3 Конституції України закріплено, що «людина, її життя і здоров'я..., і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [22].

Незважаючи на усвідомлення важливості проблеми безпеки, дотепер зберігається ситуація, за якої «безпека залишається збірним поняттям, що «насичується» учасниками суспільного життя змістом та обсягом на власний розсуд» [23, с. 126].

Єдине нормативне визначення терміна «безпека» надано в одному з Державних стандартів України — ДСТУ 2156-93, згідно з яким безпека — це «відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання будь-якої шкоди» [24, с. 3].

Більшість дослідників вважає, що

безпека — це певний стан. Зокрема Л. Тіунова зазначає, що категорія «безпека» характеризує такий стан людського суспільства, за якого забезпечується нормальне його існування (виживання) та розвиток [25, с. 23]. На думку О. Белькова, безпека — це стан, тенденції розвитку й умови життєдіяльності соціуму, його структур, інститутів, за яких забезпечується збереження їх якісної визначеності з об'єктивно зумовленими інноваціями в ній і вільне, притаманне власній природі, функціонування [26]. В. Васьковська пропонує розуміти безпеку як стан захищеності певного об'єкта й забезпечення надійності його функціонування [27, с. 18].

Наведені визначення, в яких безпека отожднюється зі станом, викликають критичні зауваження, оскільки викладене розуміння безпеки, коли немає небезпеки, фактично призводить до заперечення реального стану речей, за якого навряд чи можна навести приклад, коли б такого стану вдалося досягти окремій людині, різним формам суспільних утворень або державам у цілому. Навпаки, намагаючись захистити себе від небезпеки, люди створили такі види та системи виробничих і технологічних потужностей, озброєнь тощо, що це стало однією з найбільших загроз. Тому, на нашу думку, йтися може лише, по-перше, про гіпотетичну відсутність небезпеки у вигляді будь-яких потрясінь, катаклізмів, загроз для окремої людини, соціуму чи держави в цілому, а по-друге, про реальну захищеність від небезпек, здатність протистояти їм у разі виникнення.

З огляду на неможливість досягти у реальній дійсності стану абсолютної безпеки деякі науковці розглядають це поняття в якості специфічної діяльності. Наприклад, А. Баланда розглядає безпеку як дієву функцію держави, суспільства, людини, спрямовану на виявлення, попередження та усунення небезпек і загроз, що можуть їх знищити або позбавити фундаментальних матеріальних чи духовних цінностей [28, с. 20], а В. Іва-

нов розуміє як нейтралізацію реальних і потенційних загроз суспільству та державі [29].

Звертають на себе увагу також спроби науковців поєднати у визначенні безпеки вже наведені вище такі її ознаки як певний стан та специфічна діяльність. Так, В. Ліпкан стверджує, що безпека — динамічно стійкий стан щодо несприятливих впливів і діяльність із захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз, із забезпечення таких внутрішніх і зовнішніх умов існування держави, які гарантують можливість стабільного, всебічного прогресу суспільства та його громадян [30, с. 120].

Незважаючи на розмаїття визначень безпеки та аспектів, у яких вона розглядається, дані методичні розбіжності насправді доповнюють одна одну, акцентуючи увагу на системних, процесуальних, структурних, функціональних властивостях безпечного буття особистості, суспільства та держави. Крім цього, узагальнення та аналіз наведених поглядів доводять нерозривний зв'язок поняття «безпека» з такими категоріями, як «загроза» та «небезпека». Це означає, що розкриття змісту одних понять можливе лише за умови адекватного розуміння змісту та природи інших взаємозалежних і водночас самостійних явищ.

Під безпекою розуміють «явища, процеси, об'єкти, властивості, здатні за певних умов завдати шкоди здоров'ю чи життю людини або системам, що забезпечують життєдіяльність людей» [31, с. 16]; «об'єктивну можливість настання негативних обставин» [32, с. 21]; «загрозу завдання кому-небудь певної шкоди, можливість настання якої близька до здійснення, у зв'язку з чим вона сприймається конкретною особою як щось неминуче, що невблаганно насувається і тому для нього небезпечно» [33, с. 22].

Отже, небезпека передбачає або наявність наміру заподіяти шкоду або реальну можливість її заподіяння. При цьому небезпека може походити від багатьох джерел, впливати на багато об'єктів та

набувати різних форм: наміри, плани, підготовка до дій, власне, дій одних суб'єктів проти інших з метою їх знищення чи заподіяння суттєвої шкоди [28, с. 36].

На противагу небезпеці загроза має конкретне джерело та спрямована на конкретний об'єкт, завжди характеризується персоніфікованим, адресним характером. Як зовнішній фактор небезпеки, загроза характеризується специфічним впливом на суб'єкта суспільних відносин і, тим самим, визначає його особливий психологічний стан, який виступає в якості психофізіологічної ознаки небезпеки.

З психологічної точки зору небезпека обумовлює стан небезпеки (боязні) людини, який характеризується наявністю психологічної напруженості, соціальної та біологічної дискомфорតності, почуттям тривоги, передчуттям загрози особисто їй або тим цінностям, якими вона дорожить. Виходячи з цього, безпека виступає як потреба в таких умовах існування, коли життю, власності та благополуччю людини не загрожують будь-які негативні фактори.

На нашу думку, загроза та небезпека — однопорядкові категорії, що відрізняються кількісно, тобто ступенем впливу на об'єкт. Виникнення загрози внаслідок розголошення державної таємниці, втрати її матеріальних носіїв або потрапляння секретної інформації до сторонніх осіб в інший протиправний спосіб можна розглядати як створення безперешкодних умов для заподіяння реальної шкоди охоронюваним за допомогою кримінального закону інтересам особи, суспільства та держави, безпечно існування яких забезпечувалося завдяки приховуванню цієї інформації. Це пояснюється властивістю державної таємниці виступати в якості засобу завдання шкоди об'єктам кримінально-правової охорони, захищеність яких забезпечує необхідні умови для повноцінного існування й успішного розвитку індивідів і соціальних суб'єктів (у т. ч. державних

утворень), що, крім іншого, відповідає потребам безпеки. Адже саме шкідливість такої інформації для оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, охорони правопорядку, життя та здоров'я фізичних осіб обумовлюють потребу в її засекречуванні та обмеженні у такий спосіб її вільного обігу.

Слід враховувати, що безпека держави, безпека суспільства та безпека людини — поняття не схожі, а іноді навіть протилежні. Так, безпеку держави можна охарактеризувати такими параметрами, як підтримка конституційного ладу та державного устрою; зміцнення державної влади; економічна могутність; територіальна цілісність і непорушність кордонів. Безпека суспільства характеризується соціальною справедливістю, обсягом прав громадян у взаєминах з державою, режимом законності, економічним благополуччям громадян, демократичним плюралізмом, відкритістю суспільства. Безпека людини характеризується станом захищеності усього того, що є необхідним для її нормального життя від будь-якої сваволі та протиправного впливу з боку інших людей та держави.

Висновки. Підсумовуючи викладене, ми можемо стверджувати, що безпосереднім об'єктом злочинів у сфері охорони державної таємниці, якому завдається шкода, є умови безпечного існування людини, суспільства та держави.

Злочини, передбачені статтями 111, 114, 328 (ч. 1), 329 (ч. 1), 422 (ч. 1 та

ч. 2) КК України, вважаються закінченими вже після несанкціонованого витоку секретної інформації, тому для них умови безпечного існування людини, суспільства та держави є основним безпосереднім об'єктом. Оскільки наслідки, які можуть настати в результаті таких протиправних дій, не закріплені законодавцем у диспозиції цих статей в якості умови для кримінальної відповідальності, то у разі їх настання об'єкти, яким буде завдано шкоду, становитимуть додатковий факультативний об'єкт для цих злочинів. До нього належать територіальна цілісність та недоторканність України, її суверенітет, політична та економічна незалежність, бойова готовність Збройних Сил та інших військових формувань, життя, здоров'я та гідність людини, майно або інші цінності.

Для злочинів, передбачених статтями 328 (ч. 2), 329 (ч. 2), 422 (ч. 3) КК України, з огляду на законодавче закріплення в диспозиціях цих статей вказівки на «спричинення тяжких наслідків» унаслідок несанкціонованого витоку секретної інформації, територіальна цілісність та недоторканність України, її суверенітет, політична та економічна незалежність, бойова готовність Збройних Сил та інших військових формувань, життя, здоров'я та гідність людини, майно або інші цінності становитимуть додатковий обов'язковий об'єкт.

Список використаних джерел

1. Тацій В. Я. Об'єкт злочину // Вісник Асоціації кримінального права України. — 2013. — № 1 (1). — С. 126–143.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — К.—Х. : Юрінком Інтер—Право, 2003. — 416 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. для студ. юрид. вузів і ф-тів / Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, В. В. Бенківський та ін.; за ред. П. С. Матишевського та ін. — Київ : Юрінком Інтер, 1999. — 512 с.
4. Новоселов Г. П. Учение об объекте преступления. Методологические аспекты. — М. : НОРМА, 2001. — 208 с.
5. Емельянов В. П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. — 291 с.

6. Кримінальне право. Особлива частина: підручник / Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько та ін.; відп. ред. В. І. Шакун. — Київ : Національна академія ВС України. — Правові джерела, 1999. — 894 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. — К. : Каннон, А.С.К., 2001. — 1104 с.
8. Уголовная ответственность за государственные преступления : учебник / Д. И. Богатов, И. А. Бушуев, Н. М. Иванов и др. — М. : Изд-во ВШ КГБ, 1974. — 292 с.
9. Самойленко П. И. Другие государственные преступления, посягающие на обороноспособность СССР (Посягательства на порядок сохранения государственных секретов): лекция. — М. : Изд-во ВШ КГБ, 1985. — 34 с.
10. Иванов Н. М. Некоторые вопросы уголовно-правовой охраны государственной и военной тайны // Вестник Высшей школы КГБ СССР. — 1962. — № 9. — С. 68—79.
11. Трайнин А. Н. Общее учение о составе преступления. — М. : Госюриздат, 1957. — 363 с.
12. Кригер Г. А. К вопросу о понятии объекта преступления в советском уголовном праве // Вестник МГУ. — 1955. — № 1. — С. 110—114.
13. Понятие объекта преступления по советскому уголовному праву // Ученые записки Пермского университета. — Т. 11. — Кн. 2. — Пермь, 1957. — С. 182, 190—191.
14. Дьяков С. В. Ответственность за государственные преступления / С. В. Дьяков, А. А. Игнатъев, М. П. Карпушин. — М. : Юрид. лит., 1988. — 224 с.
15. Ахметшин Х. М. Уголовная ответственность военнослужащих за разглашение государственной и военной тайны по советскому военно-уголовному праву: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук // Труды ВЮА. — М., 1952. — 27 с.
16. Меньшагин В. Д. Уголовная ответственность за разглашение государственной тайны // Труды ВЮА. — М., 1951. — № 13. — С. 91.
17. Тараканов И. Е. Уголовная ответственность за разглашение государственной тайны и утрату документов, содержащих государственную тайну: лекция. — М. : Изд-во ВШ КГБ, 1971. — 31 с.
18. Шамсутдінов О. В. Відповідальність за розголошення державної таємниці за кримінальним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. — Київ, 2002. — 245 с.
19. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: за станом законодавства та постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 січня 1997 р. / за ред. В. Ф. Бойка, Я. Ю. Косдрат'єва, С. С. Яценка. — Київ : Юрінком, 1997. — 960 с.
20. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 ч. / під заг. ред. Гончаренка В. Г., Потебенька М. О. — Особлива частина. — Київ : ФОРУМ, 2001. — 942 с.
21. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / отв. ред. А. В. Наумов. 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Юристъ, 2000. — 864 с.
22. Конституція України: Закон України від 28.06.96 р. № 254/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
23. Гріненко І. М. Управління ризиками організованої злочинності в Україні. А. Ю. Ковальчук, Д. М. Прокоф'єва-Янчиленко, Б. В. Сокрут. — Київ : ВАІТЕ, 2013. — 380 с.
24. Безпечність промислових підприємств. Терміни та визначення основних понять: ДСТУ 2156-93. — Київ : Держстандарт України, 1993. — 32 с.
25. Тиунова Л. Б. Проблемы общесоциальной безопасности и правовая государственность. Правоведение. — 1991. — № 5. — С. 23—33.
26. Бельков О. А. Понятийно-категориальный аппарат концепции национальной безопасности. Безопасность. — 1994. — № 3 (19). — С. 91.
27. Васьковська В. П. Право людини на безпеку та конституційно-правовий механізм його забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. — Дніпропетровськ, 2006. — 224 с.
28. Баланда А. Л. Соціальні детермінанти національної безпеки України: монографія. — Київ, 2008. — 414 с.
29. Иванов В. Н. Внутренние факторы безопасности // Проблемы безопасности и устойчивости социально-политического развития российского общества. — М. : Ин-т соц.-полит. иссл. РАН, 1994. — С. 53.
30. Ліпкан В. Націобезпекознавча парадигма // Право України. — 2003. — № 2. — С. 120—123.
31. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В., Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. / за ред. Є. П. Желібо, В. М. Пічі. — Київ : Каравела; Львів: Новий Світ-2000, 2001. — 320 с.

32. Красавчиков О. А. Возмещение вреда, причиненного источником повышенной опасности. — М.: Юрид. лит., 1966. — 200 с.

33. Зеленецкий В. С., Куркин. Н. В. Обеспечение безопасности субъектов уголовного процесса. — Х.: Изд-во «КримАрт», 2000. — 404 с.

Семенюк Александр. Объект преступлений в сфере охраны государственной тайны. В статье рассмотрены научные подходы к содержанию объекта преступлений в сфере охраны государственной тайны; доказывается абстрактность таких категорий как общий, родовый и видовой объекты; делается вывод, что непосредственным объектом преступлений в сфере охраны государственной тайны являются безопасные условия существования человека, общества и государства.

Ключевые слова: объект преступления, установленный порядок охраны государственной тайны, сохранность государственной тайны, государственная безопасность, информационная безопасность, безопасность личности, безопасность общества.

Semenyuk Oleksandr. The object of crime in the sphere of state secrets.

In most legal sources on the issue of crime object the classification of «vertical» objects of crime (common, generic and direct object) is actively supported, which is based on understanding of the object of the crime as public relations protected by criminal law. However, the author proves that only one of the presented objects of this classification is real — the direct one. Generic and common objects are only theoretical generalizations imaginary constructions, which contain some common features of direct objects of criminal offenses and don't have basically a single object, and therefore, in terms of dualistic logic, are devoid of scientific basis.

Against this background, it is important to establish direct object of the crime in the area of state secrets.

Despite the diversity of views on the direct object of the crime in the area of state secrets, they can be roughly divided into three groups of similar approaches to this issue. The first group includes scientists who believe that the object of these crimes is «established order of protection of state secrets» or «set to state secrets». The second group consists of scientists who recognize the direct object of preservation of state secrets. The third group believes that the direct damage inflicts the state or information security of Ukraine.

The analysis of these positions proves that the objects of crimes in the sphere of state secrets, which cause harm, are safe conditions of human existence, society and the state.

Since the offenses under articles 111, 114, 328 (Part 1), 329 (Part 1), 422 (part 1 and part 2) of the Criminal Code of Ukraine are considered to be finished after the unauthorized leak of classified information, the conditions for them of secure human existence, society and the state are the main direct objects. As the consequences, that may occur as a result of such unlawful acts, are not fixed by the legislator in the disposition of these items as a condition for criminal liability, in the consequence of their occurrence, objects which would be damaged, would be provided with the additional optional object for these crimes, which are: territorial integrity and inviolability of Ukraine, its sovereignty, political and economic independence and combat readiness of the Armed Forces and other military formations, life, health and dignity of the person, property or other assets.

For offenses under Articles 328 (part 2), 329 (part 2), 422 (part 3) of the Criminal Code of Ukraine with regard to legislative confirmation in the disposition of these articles the indications on «causing serious consequences» as a result of unauthorized leaks of classified information territorial integrity and inviolability of Ukraine's sovereignty, political and economic independence and combat readiness of the Armed Forces and other military formations, life, health and dignity of the person, property or other assets would constitute additional compulsory subject.

Keywords: object of the crime, the established order of state secret protection, preservation of state secrets, national security, information security, security of persons, security of society.